

Xüsusi terminlər lüğəti

Ağır metallar

Metal xüsusiyyətlərini nümayiş etdirən və keçid metallarının və bir sıra metalloidlərin, lantanidlərin və aktinidlərin daxil olduğu elementlərin yarımqrupu. Buna nümunə kimi civə, xrom, kadmium, zəy və qurğuşun aid edilir.

Ani buxarlanma

Temperatur və ya təzyiqin qəfildən aşağı düşməsi səbəbindən neftdən qazların və/və ya buxarların ani sürətdə ayrılması

Anodlar

Müsbət yüklü elektrod (batareya/akkumulyator, elektron cihaz, yaxud elektrik avadanlığı ilə əlaqədar).

Anormal yüksək lay və məsamə təzyiqi

Müəyyən dərinlikdəki hidrostatik təzyiqdən artıq olan qeyri-normal dərəcədə yüksək quyu təzyiqi.

Antiklinal

Süxur laylarının yuxarı istiqamətdə qabardığı süxurda tağşəkili bükük/əyilmə.

Antropogen

İnsan fəaliyyəti ilə əlaqədar olan.

Aşınma

Havanın, suyun və orqanizmlərin kimyəvi təsiri ilə bağlı proseslər. Aşınma yüngül karbohidrogenlərin buxarlanaraq itkisi ilə nəticələnir və bu, adətən, bioloji parçalanma və yuyulub aparılma ilə müşayiət olunur.

Atmosferə nəzarətsiz atılan tullantılar

Çənlərin doldurulması, boşaldılması və çənlərin "nəfəs almasından itkilərin yaranması" zamanı və tutub saxlanma sistemlərində faktiki olaraq bərpası mümkün ola bilməyən fitinqlərdə yaranan kiçik itkilər nəticəsində kiçik qaz həcmələrinin ayrılması.

Atqı Əleyhinə Preventor (AƏP)

Quyudan neftin, yaxud qazın nəzarətsiz sızmasının (çıxmasının) qarşısını almaq üçün istifadə olunan hidravlik mexanizmlə qurğu.

Avadanlıqların yığıldığı sahə

Təchizat malları və materiallar üçün müvəqqəti anbar sahəsi.

Avrasiya

Avropa və Asiyanın uzanmış quru sahəsi və xüsusən də iki kontinentin birləşdiyi iri qeyri-müəyyən region.

Avropa üçün ətraf mühit

BMT-nin Avropa üzrə İqtisadi Komissiyası (UNECE) daxilində üzv dövlətlərin (o cümlədən Azərbaycanın) və digər təşkilatların tərəfdaşlığı.

Avtosisternlər

Yanacaq və ya su daşımaq üçün çən quraşdırılmış nəqliyyat vasitəsi.

Axın xətti

Neftin/qazın quyudan dəniz platformasının texnoloji avadanlığına nəqlini təmin edən boru.

Axıntı suyu

İstismar, yaxud texnoloji proses nəticəsində maye halında axıdılan tullantılar.

Azərbaycan manatı (AZN)

Azərbaycan valyutası.

Azqıllılar

Azqıllılar sinfindən olan müxtəlif həlqəvi qurdların (o cümlədən yer soxulcanı və şirin suda yaşayan bəzi kiçik növlər) hər hansı bir növü.

Ballast

Sabitliyi qoruyub saxlamaq və ağırlığın paylanmasını təmin etmək üçün gəmiyə yüklənmiş su.

Barel

Neftin həcmnin ümumi qəbul edilmiş ölçü vahidi, 159 litrə (0,159 m³) və ya təxminən 35 ingilis qallonuna (42 ABŞ qallonu) bərabərdir.

Barit

Qazma məhlullarının sıxlığını (qazma məhlulunun çəkisini) artırmaq məqsədilə qazma məhlulunun əsas komponenti kimi istifadə olunan çox ağır maddə. Kimyəvi adı barium sulfat birləşməsidir.

Batimetriya

Su sahələrinin dərinliyinin ölçülməsi.

Bazel Konvensiyası

Təhlükəli tullantıların transsərhəd daşımaları və digər təhlükəli tullantıların idarə olunması ilə bağlı məsələləri ehtiva edən beynəlxalq hüquqi saziş.

Bənd

Zədələnmə və ya material dağılması baş verdiyi təqdirdə mayelərin yığılması üçün saxlama çəninin ətrafına çəkilən lokallaşdırıcı sədd.

Beynəlxalq Maliyyə Korporasiyası

Dünya Bankının üzvü olan təşkilatdır və inkişaf etməkdə olan ölkələrdə özəl sektorun davamlı inkişafını təşviq edir.

Biokütlə

Nəzərdə tutulan miqdar daxilindəki canlı cisimlərin ümumi kütləsi.

Bioloji cəhətdən parçalananan

Torpaqdakı, sudakı və atmosferdəki mikroorqanizmlər tərəfindən sadə birləşmələrə parçalanmağa həssas olan. Bioloji parçalanma əksər hallarda toksik üzvi birləşmələri qeyri-toksik, yaxud daha az toksikliyə malik üzvi birləşmələrə çevirir.

Bioloji müxtəliflik

Hər hansı ərazidə bitki və heyvan növlərinin sayı.

Biosidlər

Bakteriyaların və digər orqanizmlərin artımının (seçim əsasında) qarşısını almaq, yaxud məhdudlaşdırmaq məqsədilə flüidlərə əlavə edilən kimyəvi reagent.

Boru kəmərinin sahilə çıxdığı yer

Dənizdə çəkilmiş boru kəmərinin sahilə çıxdığı ərazi.

Boru stellajı

Qazma buruğunda qazma borularının istifadəyə hazır dəstəsinin şaquli şəkildə yığıldığı yer.

Borudüzmə barjı

Boru kəmərlərini bir-birinə qaynaq etmək və onları dəniz dibinə yerləşdirmək üçün dizayn edilmiş gəmi.

Boruların arasındakı fəza

Quyu lüləsi və qoruyucu kəmərlər və ya qoruyucu kəmərlər və nasos-kompressor borusu kimi iki konsentrik obyekt arasındakı boşluq.

Borunu yağlamaq üçün qatı sürtkü yağı

Yivin yeyilərək aşınmasının qarşısını almaq üçün boru birləşmələrinə çəkilən sürtkü yağı.

Bulanıqlıq

Ayrı-ayrı hissəciklərin səbəb olduğu maye bulanıqlığı, yaxud tutqunluğu. Bu göstərici, suyun keyfiyyətinin yoxlanılması üçün istifadə olunur.

Çirkab sular

Məişət və istehsalat tullantıları ilə çirklənmiş su.

Çirklənmə

Canlı (bioloji) ehtiyatlara zərər yetirilməsi; insan sağlamlığına təhlükələr; dənizçilik fəaliyyətlərinə, o cümlədən balıqçılığa maneə törədilməsi; dəniz suyunun keyfiyyətinin pisləşməsi və dəniz mənzərəsinin korlanması kimi ziyanlı təsirlərlə nəticələnən, insanlar tərəfindən birbaşa və ya dolayı yolla maddələrin, yaxud enerjinin ətraf mühitə yayılması.

Çıxarılmış qrunt

Təmizlik/qazıntı işləri zamanı formalaşan material.

Çöküntü

Süxurun eroziyası nəticəsində yaranan və külək, su və ya buz vasitəsilə daşınan və ya toplanan qeyri-üzvi və ya üzvi maddələrin bərk hissəcikləri.

Çoxqıllılar

Çoxqıllılar sinfindən olan və bədənin hər buğumunda qıllı uclara malik cüt ətili çıxıntıları ilə səciyyələnən müxtəlif həlqəvi qurdların (o cümlədən soxulcan kimi əksər dəniz qurdları) istənilən növü.

Dağlıq Qarabağ

Cənubi Qafqazda hər tərəfi quru ilə əhatə olunmuş, əksər hissəsi dağlıq və meşə ərazilərindən ibarət olan region. Bu region Azərbaycanın dövlət sərhədləri daxilindədir, lakin hal-hazırda işğalçı Ermənistan Respublikası tərəfindən işğal altında qalır və tanınmamış qondarma Dağlıq Qarabağ Respublikası tərəfindən idarə olunur.

Damba

Əks axınlı suların qarşısını almaq və avtomobil yoluna yardım etmək üçün torpaq və ya daş kütləsindən inşa edilən dik.

Davamlılıq

Bioloji, ekoloji və ya insan reseptorlarının müəyyənləşdirilmiş stress amillərinin təsirinə necə məruz qalmasının ölçü vahidi.

Dayaq bloku

Polad dayaqqlar üzərində quraşdırılmış dəniz platformasının üst tikililəri saxlayan konstruksiyası

Dehidrasiya (qurutma)

Qaz axınından suyun xaric edilməsi.

Dənizə yola salma

Avadanlığın gəmi vasitəsilə sahildən yola salınması və dənizdəki yerinə gətirilməsi prosesi.

Deqazator

Geri qayıdan qazma məhlulu axınındakı tutulmuş qazı xaric edən separator Həmçinin neft axınından müxtəlif növ qazları xaric edən hər hansı proses.

Desibel (dB)

Səs intensivliyi ilə bağlı iki güc səviyyəsinin müqayisəsi üçün istifadə olunan ölçü vahidi ("bel"ın onda bir hissəsi).

Dispersant

Az toksikliyə malik həlledicilərdə həll edilmiş təmizləyici vasitələrə bənzər səthi aktiv maddələrdən ibarət xüsusi neft dağılması əleyhinə məhsullar. Dispersantlar faktiki olaraq nefti sudan xaric etmir, lakin bunun əvəzində neft təbəqəsini kiçik hissəciklərə parçalayır ki, bu da sonra suda dispersiya olunur və daha sonra təbii proseslər nəticəsində parçalanır.

Doğum Səviyyəsi

İldə hər 1000 nəfərə düşən uşaq doğumu.

Donma Temperaturu

Mayenin donacağı yaxud müəyyənləşdirilmiş şərtlər altında axacağı ən aşağı temperatur.

Dövrə (sirkulyasiya)

Flüidlərin (əsasən də qazma məhlulunun) qazma sütunu daxilinə endiyi və borular arasındakı fəza vasitəsilə səthə geri qayıtdığı yol.

Drenaj suları üçün suyuğıcı ərazilər

Torpağın müxtəlif sahələrdə təbii şəkildə elə bir formada əmələ gəlir ki, yağıntı

şəklində yerə düşən suların ərazinin ən aşağı hissəsinə axmasına şərait yaradır.

Duru sement məhlulu

Sement və tullantı qarışığı.

Duzluluq

Sulu məhlulda həll olmuş duzun ümumi miqdarı. Adətən, mində bir hissəciklə ifadə olunur.

Efemer

Qısa müddət yaşayan, yaxud davam edən şey – məsələn: ilin bir sıra ayları ərzində çayın axması.

Ehtimal

Fəaliyyətin və ya təsirin baş vermə mümkünlüyü.

Ekoloji aspekt

Təşkilatın fəaliyyətlərinin, məhsullarının, yaxud xidmətlərinin ətraf mühitlə qarşılıqlı təsire malik ola bilən və ona görə də idarəetmə forması tələb edən elementi.

Ekoloji reseptorlar

Ətraf mühitə təsirin birbaşa yaxud dolayı yolla təsir göstərdiyi hər hansı müxtəlif orqanizmlər.

Ekosistem

Müəyyən bir ərazidə mövcud olan bütün canlı orqanizmlərin bir-biri ilə qarşılıqlı əlaqəsi və onların qeyri-canlı materiallar ilə əlaqəsi.

Elastik sualtı kabel

Dənizaltı mühiti dənizin səthi ilə birləşdirən boru, yaxud xətt.

Emulsiya

İki və ya daha çox bir-biri ilə qarışmayan mayələrin qarışığı – birinin digərində dispersiya olunması.

Espoo Konvensiyası

ƏMSSTQ tətbiq etməklə ekoloji baxımdan zərərsiz və davamlı iqtisadi inkişafı təşviq edən regional hüquqi saziş.

Etnoqrafiya

Ayrı-ayrı etnosların, insan qruplarının, tayfaların adət-ənənələrinin, mədəni irslərinin öyrənilməsi.

Endemik

Lokal ərazi daxilində mövcud olan, yaxud bu cür ərazidəki orqanizmlərə xas olan.

Ərp əleyhinə inhibitor

Avadanlıqda, boru xətti sistemində, yaxud qoruyucu kəmərlərdə kalsium karbonatlar və sulfatlar kimi bərk hissəciklərin çökməsini minimuma endirmək üçün əlavə edilən maddələr.

Ərsin (ərsin sistemi)

Boru kəmərinə salınan və boru kəmərinə maye ilə hərəkət etdirilən silindrik, kürəşəkilli və ya güllə formasında kapsul. Ərsinin əsas vəzifəsi boru kəmərinə pasdan, parafindən və ya digər çöküntülərdən təmizləməkdir. Daha mürəkkəb ərsinlərdə (avtomatik ərsinlər adlandırılır) boru kəmərinin texniki baxışını həyata keçirmək üçün nəzarət-ölçü cihazları mövcud olur.

Ərsinləmə

Boru kəmərinin daxilinə təmizlənməsi və ya ölçülməsi, ərsinləmə zamanı boru kəmərinin içərisinin təmizlənməsi üçün xəttin içi ilə "ərsin" göndərilir.

Əhatə dairəsi

Qurğunun, binanın və yaxud təsirə məruz qalmış sahənin torpağa məkan baxımından təsiri/təzyiqi.

Əhatə dairəsinin müəyyənləşdirilməsi mərhələsi

ƏMSSTQ prosesinin ilkin mərhələsi – bu mərhələdə təfəssatlı qiymətləndirilmə tələb edəcəyi güman edilən əsas məsələlərin ilkin dəyərləndirilməsi aparılır.

Əhəmiyyətli dalğa hündürlüyü

1/3 ən hündür dalğaların orta dalğa hündürlüyü (dalğanın ətəyindən zirvəsinədək).

Əsas kimi qəbul edilmiş layihə variantı

Layihənin ƏMSSTQ sənədi çərçivəsində təsvir olunmuş və qiymətləndirilmiş variantı.

Ətraf Mühitə Təsir / Ekoloji təsir

Qismən və ya bütövlüklə təşkilatın fəaliyyətləri, məhsulları, yaxud xidmətləri nəticəsində ətraf mühitə istər mənfi, istərsə də müsbət dəyişiklik.

Ətraf Mühitə Təsirin İdarə Olunması Prosesi

Layihənin ətraf mühitə təsirlərini müəyyənləşdirməyə və başa düşməyə, eləcə də təsirlərin qarşısını almağa, təsirləri minimuma endirməyə, təsirlərə qarşı təsirazaltma tədbirləri görməyə və

təsirləri bərpa etməyə çalışan və layihənin bütöv qüvvədəolma müddətini əhatə edən proses.

Ətraf Mühitin İdarə Olunması Sistemi

Hər hansı təşkilatın fəaliyyətlərinin, proseslərinin və yekun ekoloji təsirlərinin planlaşdırılması, idarə olunması və sənədləşdirilməsi məqsədi ilə yaradılmış sistem.

Ətraf mühitə və Sosial-İqtisadi Sahəyə Təsirin Qiymətləndirilməsi (ƏMSSTQ)

Layihə və onun əlaqədar fəaliyyətləri ilə bağlı olan ətraf mühitə və sosial-iqtisadi sahəyə təsirlərin sisteməlik şəkildə müəyyənləşdirilməsi və qiymətləndirilməsi

Ətraf Mühitin Mühafizəsi haqqında Qanun

Təbii ehtiyatlardan istifadə, Dövlətin və onun vətəndaşlarının hüquq və vəzifələri, iqtisadi fəaliyyətlərə dair ekoloji tələblər, ətraf mühitlə bağlı fəvqəladə hallar və təbii fəlakət zonaları və s. kimi məsələləri ehtiva edən Azərbaycan qanunvericiliyi.

Fekal (qara) sular

Tərkibində insanların formalaşdırdığı fekal maddələr və sidik olan çirkab suyu.

Fitoplankton

Dəniz və ya göl suları səthində üzən və ya dreyf edən mikroskopik fotosintetik orqanizmlər, məsələn: diatomlar, dinoflaqellatlar.

Flora/fauna

Müəyyənləşdirilmiş coğrafi ərazidə rast gəlinən bitkilər/canlılar.

Flüvial

Çaylara yaxud su axınlarına aid olan və ya çayların yaxud su axınlarının yaratdığı.

Formasiya

Eyni mənşəli və görünüşlü süxur çöküntüləri və ya struktur.

Fövqəladə / Nəzərdə Tutulmamış hallar

Planlaşdırılmamış fəaliyyət – məsələn: operatorun xətası və ya layihələndirmə xətası səbəbindən avadanlığın nasazlığı, tutumların (lokallaşdırma vasitələrinin) sıradan çıxması.

Hasilat (istismar) quyusu

Neft və qazın hasil olunduğu qazılmış quyusu.

Hasilat

Karbohidrogen ehtiyatlarının kollektordan çıxardılması.

Hasilatın Pay Bölgüsü Haqqında Saziş (HPBS)

Hökumət və hasilatçı şirkət (yaxud şirkətlər qrupu) arasında imzalanmış müqavilə növü.

Həlqəvi qurdlar

Uzunsov, silindrik və buğumlu gövdəsi ilə fərqlənən həlqəvi qurdlar tipindən olan müxtəlif qurdlar və ya qurdabənzər orqanizmlər.

Hidrat

Bunlara təbii qaz molekulları, adətən, buz molekullarında tutulan metan qazı molekulları aid edilir. Hidratlar aşağı temperatur və yüksək təzyiqli şərtləri altında boru kəmərlərində və qazın texnoloji emal edildiyi qurğularda əmələ gələ bilər. Hidratlar boru kəmərlərini tıxaclaya və hasilat əməliyyatlarına əhəmiyyətli dərəcədə təsir göstərə bilər.

Hidrologiya

Su dövrənini, paylanmasını və xüsusiyyətlərini öyrənən elm.

Hidrosınaq

Tutumun (məsələn: çən və ya boru) təzyiqli altında su ilə doldurulması və hər hansı təzyiqli itkisinin yoxlanılması vasitəsilə hermetikliyin sınaqdan keçirilməsi

Hissəciklər

Qazda, yaxud mayədə asılı vəziyyətdə olan çox kiçik bərk, yaxud maye hissəciklər.

Xam neft

Müxtəlif sıxlıqlara və xüsusiyyətlərə malik təbii formada olan karbohidrogenlərin emal olunmamış qarışığı.

İçməli su

İnsan tərəfindən istehlak edilmək üçün yararlı su.

İcmalar

Spesifik ərazidə məskunlaşan, eyni hökumət strukturuna aid olan və çox vaxt ümumi mədəni və tarixi irsə malik üzvləri olan ictimai qrup/konkret bir ərazidə məskunlaşan mikroorqanizmlərin, bitkilərin və heyvanların müxtəlif toplumlarından təşkil olunmuş ekoloji vahid.

İctimaiyyətin iştirakı

İctimaiyyətin planlaşdırılan fəaliyyətlər barədə məlumatlandırılması prosesi.

İkitaylı molyusk

Bədənlərinin nanları yastılanmış və iki birləşmiş tayıdan ibarət olan qapaqlı dəniz və şirin su molyuskları.

İlkin Neft Layihəsi

Xəzər dənizində ilk irimiqyaslı neft layihəsi. Bu layihəyə 1994-cü ildə başlanılıb və layihədə Azəri, Çıraq və Günəşli yataqlarından neftin hasilatına sərmayə qoymuş şirkətlər konsorsiumu iştirak edir.

İlkin yoxlama mərhələsi

Layihə üçün ƏMSSTQ-nin həyata keçirilməsinin tələb olunub-olunmadığına dair qərar verildiyi proses.

İnfiltrasiya

Yer səthindəki suyun torpağa keçməsi prosesi.

İnformasiyanın ictimaiyyətə təqdim olunması/açıqlanması

ƏMSSTQ üzrə məlumatın ictimaiyyətə açıqlanması.

İrs

Keçmiş nəsillərdən ötürülmüş mədəni adətlər, yaşayış əraziləri və tarixi binalar kimi dəyərli obyektlər və keyfiyyətlər.

ISO 14001

Beynəlxalq Standartlar Təşkilatı tərəfindən hazırlanmış inkişaf etməkdə olan bir sıra ümumi ətraf mühitin idarə olunması sistemləri; bu, biznesin idarəetmə sahəsini ətraf mühitə təsirlərin idarə olunması strukturu ilə təmin edir.

İstiqamətləndirici Kəmərlər/Seksiyalar

Quyu divarlarının quyu gövdəsinə çökməsinin qarşısını almaq üçün, adətən, dəniz dibində quyuya yeridilən qoruyucu kolon.

İstiqamətləndirici lülə

Nisbətən daha iri lülə qazılmamışdan əvvəl materiala doğru qazılmış kiçik lülə (sonra isə bu lülə genişləndirilərək arzu olunan diametrə çatdırılır).

İstiqlal

Qabaqlayıcı quyuların qazılması üçün istifadə olunan səyyar yarım dalmalı qazma qurğusu.

İstismar sınağı / istismaravermə

Tam hasilata başlamazdan əvvəl texnoloji sistemlərinin sınağından ibarət hazırlıq işləri.

İstismardan çıxarma

Hər hansı qurğuların fəaliyyətinin dayandırılması və sökülməsi.

İstixana Qazları (İXQ)

İnfraqırmızı istilik diapazonu daxilində radiasiyanı udmaqla və şüalandırmaqla Planetin istixana effektivinə şərait yaratdığı hesab edilən atmosfer qazları. İXQ-ə əsasən karbon dioksidi və metan daxildir.

İzopod

Ali xərçəngkimilərin bir növü.

Karbohidrogen

Hidrogen və karbon atomlarından ibarət üzvi kimyəvi birləşmələr. Bu birləşmələr böyük miqdarda mövcuddur və onlar bütün neft məhsullarının əsasını təşkil edir. Onlar qaz, maye və ya bərk hallarda (məsələn: metan, heksan və parafin kimi) mövcud ola bilərlər.

Karvansara

Mərkəzi və Qərbi Asiyada ticarət marşrutları boyunca karvanların məskunlaşması üçün geniş meydançada tikilən mehmanxana.

Katod mühafizəsi

Suya dalmış polad konstruksiyanı korroziyaya uğradan statik elektrik yüklərinin neytrallaşdırılması üsulu.

Keçiricilik qabiliyyəti

Maddənin, bir vasitə ilə, həmin vasitənin özünün nəzərə çarpan hərəkəti olmadan istiliyi, elektriki və ya səsi ötürmə qabiliyyətinin ölçüsü.

Kesson

Qazma qurğusundan və ya platformadan uzanaraq tamamilə suya dalmış və dəniz suyunun götürülməsi, yaxud axıntı suların atqısı üçün istifadə oluna bilən silindrşəkilli polad kamera.

Kəşfiyyat quyusu

Kəşf olunmamış layların axtarışı zamanı və yaxud məlum layların hüdudlarını əhəmiyyətli dərəcədə genişləndirmək üçün qazılan quyusu.

Koaqulyator

Materialı kimyəvi reaksiya vasitəsilə maye halından qatı hala çevirmək üçün istifadə olunan qurğu.

Kol

Alt hissəsində bir neçə budağı olan nisbətən alçaq ağacşəkilli bitki.

Koliform bakteriyaları

Adətən, insanların və digər onurğalılarda bağırsaqlarında (xüsusilə, yoğun bağırsaqda) məskunlaşan bakteriyalar və ya bu bakteriyalara aid olanlar.

Kompensasiya sistemi

Platformada yanacaq qazı olmadığı zaman qaz ixracı xəttindən qazın istifadəsinə imkan yaradan sistem.

Kompressiya

Maddənin daxilində təzyiğin artırılması.

Kondensasiya temperaturu

Su buxarının kondensasiya olunaraq suya çevrilməsi üçün müəyyən hava həcmının soyudulmalı olduğu (sabit təzyiqdə) temperatur.

Kondensat (Qaz kondensatı)

Səthdəki hasilat avadanlığı ilə bağlı olan normal temperaturalarda və təzyiqlərdə mayeyə kondensasiya olan, təbii qazla birlikdə hasil olunmuş yüngül karbohidrogen fraksiyaları.

Konsorsium

Bir qayda olaraq, ümumi bir məqsədlə yaradılan müəssisələrin, işgüzar dairələrin və ya maliyyə təşkilatlarının assosiasiyası və ya qruplaşması

Kontinental şelf

Yer kürəsindəki materiklərdən birinin bir hissəsini təşkil edən tektonik plitə.

Kontinental yamac

Kontinental şelfi və okean qabığını əhatə edir və kontinental şelfin sərhədinin bir hissəsini təşkil edir.

Kopepodlar

Buğumayaqlılar ailəsinin hər hansı üzvü, o cümlədən şirin sularda və dəniz sularında yaşayan bir çox xərçəngkimilər. Bəzi kopepodlar parazit həyatı keçirir və digərləri isə sərbəst yaşayır

Korroziya

Metalın kimyəvi və ya elektrokimyəvi təsir nəticəsində pas tutaraq aşınması. Boru kəmərlərinin, polad çənələrin və digər metal konstruksiyaların paslanması və yeyilməsinə səbəb olan mürəkkəb elektrokimyəvi təsirlərdir.

Ktenofor (daraqılılar)

Daraqılılar tipinə aid olan və üzmək üçün istifadə etdiyi səkkizcərgəli daraqşəkilli kipriyə malik şəffaf, həlməşik bədənli müxtəlif dəniz orqanizmlərinin hər hansı növü. Həmçinin dəniz darağı kimi də tanınır.

Kumulyativ təsir

Özü-özlüyündə əhəmiyyətli təsir göstərməyən, lakin gələcəkdə nəzərdə tutulan işlərin təsirləri ilə birlikdə daha böyük və daha əhəmiyyətli təsir(lər)ə səbəb ola bilən ekoloji və/və ya sosial-iqtisadi aspektlər.

Küləklər gülü/ küləklər diaqramı

Konkret bir sahəyə təsir göstərən hər bir tərəfdən əsən küləklərin tezliyini və gücünü əks etdirən şüaşəkilli xətlərin diaqramı.

Qabaqlayıcı qazma işləri

Dəniz qurğuları quraşdırılan kimi ilkin hasilatı sürətləndirmək üçün öncədən həyata keçirilən qazma işləri.

Qalıq təsirlər

Qalıq təsirlər həm layihənin əsas kimi qəbul edilmiş variantında nəzərdə tutulmuş, həm də əsas variantla əlavə olaraq hazırlanmış təsirəzaltma tədbirləri görüldükdən sonra qalan təsirlərdir.

Qamış-bataqlıq ərazi

Yağıntılardan sonra səth sularının müvəqqəti toplanması ilə əlaqəli olan bitki toplumu, bu toplumda Tamarix meyeri kolları üstünlük təşkil edir və buna, adətən, çökəkliklərdə və drenaj xətləri boyunca rast gəlinir.

Qamışlıq

Dayaz sulu yerlərdə və ya həmişə rütubətli və yumşaq olan torpaqda iri dəstələrlə bitən hündür bitkilər.

Qarınayaqlılar

İlbizlər kimi qarınayaqlılar sinfinə mənsub olan müxtəlif molyusklardan hər hansı biri.

Qazılmış şamlar

Qazma nəticəsində süxurlardan ayrılmış və dövr etdirilən qazma məhlulu axını vasitəsilə səthə çıxarılmış kiçik süxur hissəcikləri.

Qazma baltası

Süxurları deşmək üçün istifadə olunan qazma aləti.

Qazma flüidləri

Yataqdan neft quyusunun səthinə axan formasiya flüidinin tərkibindəki neft, qaz və su qatışıqı (adətən, geoloji formasiyalarda yaranan mayelər və qazlar).

Qazma kolonu

Qazma baltasını qazma qurğusu ilə birləşdirən boru təşkil etmək üçün birbirinə bərkidilmiş polad boruların uzunluqları. Kolon lülənin qazılması üçün fırladılır və qazma flüidlərini baltanın qazma ucluğuna ötürür.

Qazma məhlulu

Qazma borusu (kolonu) və qazma baltası vasitəsilə quyunun dibinə vurulan su və ya neft ilə və kimyəvi aşqarlar ilə qarışdırılmış halda olan xüsusi gil. Qazma məhlulu qazma baltasını sürətlə soyudur, qazma borusu quyu lüləsində fırladıldığı zaman onu sürtkü vasitəsilə təmin edir, süxur şamlarını səthə daşıyır və quyu lüləsinin divarlarının uçmasının qarşısını alan bir gil qabığı (örtük) rolunu oynayır. Həmçinin qazma flüidi də adlandırılır.

Qazma qurğusu

Quyunun qazılması üçün zəruri olan avadanlıqları təsvir edən ümumi termin.

Qeyri-dağıdıcı sınaq (QDMS)

Gemilərin, yaxud avadanlığın keyfiyyətini və ya bütövlüyünü təftiş etmək və sınaqdan keçirmək üçün nümunəvi seksiyanın dağıdıcı sınağını, yaxud ləğvini tələb etməyən təftiş və sınaq metodları.

Qırmızı Siyahı/Qırmızı Kitab

Nadir və nəslə tükənmək təhlükəsi altında olan bitki və heyvan növlərinin siyahısı.

Qoruyucu kəmərlər

Quyuların uçmasının və ətraf formasiyalardan quyuya, yaxud əksinə arzu edilməz sızmaların baş verməsinin qarşısını almaq üçün quyu lüləsinin möhkəmləndirilməsindən ötrü istifadə olunan polad boru sistemi.

Qoruyucu kimyəvi preparatlar

Hidravlik sınaq zamanı işlədilən dəniz suyunda korroziyanın qarşısının alınması və bakteriyaların çoxalmasının ləngidilməsi məqsədi ilə istifadə olunan kimyəvi preparatlar.

Qrunt suları

Yer səthinin altında toplanan və ya azan su, torpaqdakı, çöküntülərdəki və süxurlardakı məsaməli yerlərə olan sular. Qrunt suları yağışdan, eləcə də əriyən qardan və buzdan yaranır, sulu laylar, bulaqlar və kəhrizlər üçün mənbə təşkil edir.

Quyu

Neft və ya qaz quyusunun qazılmış lüləsi daxilindəki sahə.

Quyu lüləsi

Qazma vasitəsilə torpaqda qazılmış quyu; səthdən (ən üst seksiyadan) quyunun dibinə qədər qoruyucu kəməri olmayan qazılmış lülə.

Quyuağzı zona/avadanlıq

Qoruyucu kəmərin üst hissəsi və birləşdirilmiş tənzimləyici axın klapanları. Quyuağzı zona tənzimləyici klapanların, sınaq avadanlıqlarının və yuxarı nəqletmə borularının yerləşdiyi yerdir.

Quyudakı təzyiğin idarə olunması üçün flüid

Hidravlik maye və ya mühit növü. Bu mayenin sayəsində enerji hidravlik qaydada işləyən sistemlərə ötürülür. ŞD2 Layihəsində bu maye hidravlik qaydada işə salınan klapanların işlədilməsi üçün sualtı nəzarət sistemlərində enerji mənbəyi kimi istifadə edilən su əsaslı flüiddir.

Quyudan atqı

Quyu təzyiqinin nəzarətsiz şəkildə və ya nəzarət edilə bilməyən qaydada quyu lüləsi yaxud qoruyucu kəmə vasitəsilə yuxarıya doğru sızması.

Quyunun əsaslı təmiri

Hasilatın bərpa edilməsi və ya artırılması üçün hasilat quyusunda aparılan əməliyyat. Quyunun təmiri quyunun məhsuldarlığını artırmaq, quyu gövdəsindən qumu və ya parafini çıxarmaq, quyuya mexaniki qulluq göstərmək və ya digər səbəblərə görə həyata keçirilə bilər.

Quyunun əsaslı təmiri üçün işlədilən maye

Quyuya nəzarət etmək üçün maye, adətən, əsaslı təmir əməliyyatları zamanı istifadə olunan duzlu su.

Quyunun sınağı

Karbohidrogenlərin kollektordan necə ötürülcəyi, quyunun məhsuldarlığı və kollektorun xüsusiyyətləri barədə informasiyanı təmin etmək məqsədi ilə quyudakı flüidlərin axıdılması.

Quyunun təmizlənməsi

Quyu lüləsinin istifadə olunmuş flüidlərdən azad edilməsi. Bu proses, quyuyu ilkin vəziyyətinə qaytarır və quyu lüləsinə axır və oradan da nasosla, yaxud dövrə (sirkulyasiya) ilə vurulub geri çıxarılır və beləliklə, quyuyu təmizləyir.

Lay dəsti

Ayrıca, adətən paralel süxur layları.

Lay suyu

Hasil olunmuş neftlə/kondensatla təbii şəkildə bir yerdə çıxan su. Həmçinin hasil lay suyu da adlandırılır.

Lay təzyiqi

Bağlı quyunun lay dərinliyindəki təzyiq.

Ləğvetmə

Quyuların son tıxaclanması və/ və ya hasilat platformasının, yaxud digər qurğunun daimi olaraq sökülməsi

Makrobentos və ya makrofauna

Su sütununun dibindəki çöküntülərin üzərində/daxilində yaşayan orqanizmlər. Təxminən ölçü diapazonu 20sm – 0,5mm olan digər bentoslara nisbətən daha böyükdür.

Manifold

Birdən çox mənbədən gələn mayələrin bir yerə toplanılmasına imkan yaradan borular, siyirtmələr və birləşdiricilər dəsti.

Maraqlı tərəf

Layihədə marağı olan şəxs, qrup və/və ya təşkilat.

Materialın Texniki Təhlükəsizlik Pasportu (MTTP)

Kimyəvi maddələrin təchizatçıları tərəfindən təchiz edilən məhsulların xüsusiyyətlərini, o cümlədən sağlamlıq, əməyin təhlükəsizliyi və ətraf mühit üzrə aspektləri xülasə şəklində təsvir edən məlumat vərəqəsi.

Maye keçirməz

Mayenin keçməsinə imkan verməyən.

Məcburi köçkünlər

Öz doğma yerlərini tərk etmək məcburiyyətində qalmış insanlar, lakin onlar qaçqınlardan fərqli olaraq öz ölkələrinin sərhədləri daxilində qalırlar.

Məhsuldar zona

Okeanın ən çox məskunlaşmış zonası (əsasən, üst qatı).

Məhsuldar lay/kollektor/rezervuar

Hasil oluna bilən karbohidrogenlər üçün tutum əmələ gətirən məsaməli, çatlı, yaxud oyuqlu, geoloji baxımdan hermetik süxur formasıyası

Məişət tullantıları

Adətən yaşayış yerində / evlərdə əmələ gələn, zibil və tör-töküntülərdən ibarət ziyanlı tullantılar.

Məişət-çirkab (boz) suları

Əlüzyuanlardan, duşxanalardan və camaşırxanalardan gələn çirkab sular.

Məməlilər

İsti qan dövrünə malik onurğalıların bir sinfi – bu sinfin dişiləri süd vəzilərinə malikdir.

Məşəldə yandırma

Yanabilən artıq karbohidrogen həcmələrinin buxarını yandırmaqla onların nəzarət altında utilizasiya edilməsi.

Məsləhətləşmə

Maraqlı tərəflərin layihəyə dair fikir və rəylərini əldə etmək məqsədilə keçirilən rəsmi proses.

Mətbəx tullantıları

Gəminin kambuzundan (və ya mətbəxindən) yaranan üzvi qida tullantıları.

Meteoroloji Dinamikalar

Atmosferdə hava və iqlim ilə bağlı hərəkətlərin tədqiqi.

Mikro plitə

Hər hansı kiçik litosfer (yer qabığı və üst mantiya) tavası/plitəsi.

Milli Məclis

Azərbaycan Parlamenti.

Miqrasiya

İnsanların iş tapmaq və ya daha yaxşı yaşayış şərtləri əldə etmək məqsədilə yeni ərazilərə və ya ölkələrə köçməsi/yaxşı müəyyənləşdirilmiş marşrutlar boyunca heyvanların (xüsusən də nəsilartırma üçün geri qayıdan heyvanlar) hər hansı müntəzəm səfərləri.

Modul

Platformanın göyertəsində yerləşən, mümkün qədər avtonom olan və digər dəniz modullarına birləşdirilmək üçün layihələndirilmiş üst tikilinin ayrıca bir seksiyası, yaxud düzbucaqlı bölmə.

Müdaxilə işləri

Hər hansı neft və ya qaz quyusunda və ya sualtı hasilat sistemində onların istismar müddəti ərzində və ya istismar müddətinin sonunda həyata keçirilən hər hansı əməliyyat və ya iş (başqa sözlə, quyunun vəziyyətini və / və ya quyunun quruluşunu dəyişən komponentlərin dəyişdirilməsi).

Müqavilə Sahəsi

Karbohidrogenlərin kəşfiyyatı və hasilatı məqsədilə şirkət, yaxud şirkətlər qrupu üçün lisenziyalaşdırılmış/icarəyə verilmiş və hissələrə bölünmüş dəniz sahəsi.

Müvəqqəti dayandırma zamanı istifadə olunan flüidlər

Quyunun bütövlüyünü təmin etmək üçün quyunun qazılmasının müvəqqəti dayandırılması ərzində quyuda istifadə olunan flüidlər.

Nəsil vermə (fertilik) əmsali

Müəyyən bir ərazidə bir qadının yaşadığı müddət ərzində doğa biləcəyi uşaqların orta sayı.

Neytrallaşdırılmış dəniz suyu

Qazma məhlulu üçün dəniz suyunun effektivliyini artırmaq məqsədilə həmin suyun pH göstəriciləri üzrə daha da neytrallaşdırmaq üçün dəniz suyunu kimyəvi baxımdan dəyişdirən proses.

Normativ-Hüquqi Aktlara dair Qanun

Müstəqillik əldə olunmazdan əvvəl qüvvədə olan aktlar ləğv edilməmişdirsə, yaxud Konstitusiyaya ziddiyyət təşkil etməsə, qüvvədə qalmaqda davam etdiyini müəyyənləşdirən Azərbaycan qanunvericiliyi.

Okeanoqrafiya

Okeanın, o cümlədən dəniz ekosistemlərinin, okean cərəyanlarının, dalğalarının, fiziki və kimyəvi dəyişikliklərinin tədqiqatı.

Oksigenə Bioloji Tələbat (OBT)

Su nümunəsindəki (məsələn, çirkab suyu ilə çirkələnmiş) üzvi maddələri parçalamaq üçün aerob mikroorqanizmlər tərəfindən tələb olunan oksigen miqdarı. Bu, suyun çirkənmə dərəcəsini ölçmək üçün istifadə olunur.

Oksigenə Kimyəvi Tələbat (OKT)

Su daxilində olan üzvi birləşmələr tərəfindən istehlak olunan oksigenin miqdarı. Suyun tərkibindəki üzvi birləşmələrin miqdarını bilavasitə ölçmək üçün istifadə olunur.

Onurğasızlar

Onurğa sütunu olmayan hər hansı heyvan, o cümlədən onurğalılara aid olunmayan bütün növlər.

Operator (əməliyyatçı) şirkət

Öz adından və digər konsessiya sazişi iştirakçılarının adından konsessiya əsasında əməliyyatlar aparmağa cavabdeh olan şirkət.

Orhus Konvensiyası

Ekoloji informasiyadan istifadə imkanı, ətraf mühit məsələləri barədə qərarların verilməsində ictimaiyyətin iştirakını və məhkəməyə müraciət etmək hüququnu təmin edən beynəlxalq hüquqi saziş.

Özlülük

Molekulların bir-birinə qarşılıqlı surətdə bağlanması nəticəsində mayenin axına qarşı müqaviməti.

Paker/Bərkidici

Quyu lüləsini bərkitmək üçün qazılmış quyunun içərisində quraşdırıla bilən ləvazimat.

Parafin

Parafin neftin səthdə sərbəstliklə axmasına imkan yaratmaq üçün xüsusi

təmizlənmə tələb edən xam neft komponentidir.

pH

Qələvilik və turşuluq həddi, 0-dan 14-ə qədərdir, 7 isə neytral göstəricini əks etdirir, 0 maksimum turşuluğu və 14 maksimum qələviliyi bildirir.

Plankton

Dənizlərin və göllərin səth sularında dreyf edən çox kiçik bitkilər (fitoplankton) və orqanizmlər (zooplankton). Onların böyük ekoloji əhəmiyyəti vardır, çünki balıqlar kimi dənizdə yaşayan iri orqanizmlər üçün qida təmin edirlər.

Platforma

İri dəniz konstruksiyası, qazma, hasilat, texnoloji emal və karbohidrogenləri müvəqqəti saxlama qurğularına malikdir.

Polimer

Müxtəlif fiziki xüsusiyyətlərə malik birləşmə əmələ gətirmək üçün birləşdirilmiş eyni növ iki və ya daha çox molekul.

Polisiklik aromatik karbohidrogen (PAK)

Tərkibindəki karbon atomlarının halqa, yaxud halqalar əmələ gətirdiyi karbohidrogenlər.

Praktiki Cəhətdən Ən Yaxşı Ekoloji Variant (PCƏYEV)

Məqbul dəyəri olan və ətraf mühitə ən az ziyan yetirən variantın müəyyən edilməsindən ibarət olan prosedur.

RAMSAR Konvensiyası

Beynəlxalq əhəmiyyətli hesab edilən sulu-bataqlıq sahələrin təyin olunmasını ehtiva edən hökumətlərarası hüquqi saziş.

Rayzer borusu / dik boru

Mayələrin yuxarıya doğru axdığı boru.

Reseptor

Ətraf mühitə və ya sosial-iqtisadi sahəyə təsirlər nəticəsində təsirə məruz qalan/onlarla qarşılıqlı təsirə malik olan ekoloji aspekt (hava, su, ekosistem, insan, fauna və s.).

Risk

Müəyyənləşdirilmiş arzu edilməz hadisənin baş verməsi və hadisənin nəticələrinin ciddiliyi ehtimalı.

Rixter cədvəli

Hər hansı zəlzələnin dərəcəsini göstərən cədvəl.

Sahildən dənizə müvəqqəti yol

Çıxıntı formasında iki sahəni bir-birindən ayıran torpaqdan tökülmüş mühəndis qurğusu.

Saxsı parçası

Saxsı məmulatın hər hansı fraqmenti

Sazlama

Bu iş qurğunun quraşdırıldıqdan sonra həyata keçirilməyə başlanılır və sazlama zamanı bütün birləşmələr və kommunikasiya xətləri istismar sınağı və işəalma mərhələsi üçün işlək vəziyyətə gətirilir.

Səhralaşma

İqlim dəyişikliyi, yaxud torpaqdan destruktiv istifadə nəticəsində əkin yerlərinin və ya məskunlaşma üçün yararlı olan torpaqların səhraya çevrilməsi.

Sement

Su ilə qarışdırılarkən bərkidən (quruyan) yapışdırıcı funksiyasına malik tozlu maddə. Sement çox vaxt beton hazırlamaq üçün doldurucu materialları (məsələn, qum və çınqıl) bir yerdə bərkitmək (yapışdırmaq) üçün istifadə olunur.

Sement məhlulu

Boşluqların və ya birləşmə yerlərinin doldurulması üçün istifadə olunan material.

Səmt qazı

Xam neftin bir hissəsi kimi və ya onun digər tərkib hissələri ilə birlikdə aşkar edilmiş təbii qaz. Bu, xam neftdə həll ola və ya neftdən yuxarı sərbəst qaz papağı kimi aşkar edilə bilər.

Separator

Karbohidrogen axınındakı qazları və mayeləri bir-birindən ayırmaq üçün istifadə olunan texnoloji kamera.

Səthi aktiv maddə

Səthi gərilməni azaldan əlavə maddə, məsələn: təmizləyici maddə, yaxud, emulqator.

Seysmik

Vərilmiş rayonda seysmik fəallığın xüsusiyyətləri (məsələn: tezliyi və intensivliyi).

Son orta əsrlər

Azərbaycanda son orta əsrlər 15-ci əsrdən 18-ci əsrdək olan dövrü əhatə edir

Stinger

Barjın arxa hissəsindən kənara uzanan və boruların düzülməsində istifadə olunan dayaq qolu.

Stokholm Konvensiyası

Hökumətlərdən dayanıqlı üzvi çirkləndiricilərin atqısının azaldılmasını tələb edən beynəlxalq hüquqi saziş.

Su birəsi (dafniya)

Uzunluğu 0.2-5mm arasında dəyişən kiçik plankton onurğasız, kladosera.

Su əsaslı qazma məhlulları (SƏQM)

Su əsasında bərk hissəciklərin suspenziyasından ibarət qazma məhlulu.

Sulu-bataqlıq sahə

Torpağı daimi, ya da mövsümi olaraq rütubətlə doymuş ərazi.

Suötürücü boru

Suyun ötürülməsi üçün istifadə olunan süni konstruksiya.

Suvurma/Suyun Təkrar Laya Vurulması

Suyun laya, yaxud quyuya vurulması.

Sürfə

Heyvanın/canlının metamorfoz yolu ilə digər bir formaya keçdiyi yetişməmiş sərbəst yaşayan inkişaf mərhələsi.

Sülb Maddələrin Dövrəsi Sistemi

Bir sıra vibroələklər, vakuumlu deqazator və sentrifuqalar vasitəsilə şamlardan SinƏQM/ATMNƏQM-i ayıran qurğu.

Sütunvurma

Hər hansı struktura təməl qoymaq və ya dəstək vermək məqsədilə torpağa yeridilmiş ağac, beton və ya polad paya.

Süzgəcli Qidalananlar

Süzgəcli qidalanma mexanizminə və hissəcikləri öz süzgəcindən keçirmək üçün su axını yaradan vasitəyə malik olan və əsasən detritlə və ya planktonla qidalanan bir sıra orqanizmlər

Şlamlar

Qazma şlamlarına baxın.

Tağ nöqtəsi/zirvə

Geoloji strukturun ən yüksək nöqtəsi.

Takson

Cəmdə-Taksonlar. Orqanizmləri təsnifatlandırmaq üçün istifadə olunan taksonomik (sistematik) kateqoriya, yaxud qrup.

Tamamlama

Yenidən qazılmış quyunun hasilat üçün hazırlanması işləri.

Tamamlama məhlulu/ flüidi¹

Nasos-kompressor borusunun yerləşdirilməsi və quyunun qazılması zamanı quyuda mövcud olan kimyəvi qarışıq.

Təbii Fon Səviyyəsi

Ətraf mühitə xarakteristik olan maddənin konsentrasiyası və ya enerjinin intensivlik səviyyəsi (məsələn, səs-küy və ya işıq).

Təbii Yaşayış Mühitləri

Konkret heyvan və ya bitki növlərinin və onların cəminin mövcud olduğu sahə (ekoloji parametrlərlə müəyyənləşdirilmiş).

Təhlükə

Zərər vurmaq, o cümlədən xəstəliyə, yaxud xəsarətə səbəb olmaq; əmlaka, bitkilərə, məhsullara və ya ətraf mühitə ziyan vurmaq; hasilat itkilərinə, yaxud maddi öhdəliklərin artmasına səbəb olmaq potensialı.

Təkrar emal/bərpa

Tullantıların istifadəyə yararlı materiallara çevrilməsi və/və ya tullantılardan enerjinin, yaxud materialların əldə edilməsi.

Təkrar istifadə

Öz ilkin formasında təkrar istifadə oluna bilən materialların, yaxud məhsulların istifadəsi.

Təmizlənmiş dəniz suyu

Potensial korroziyanın və bioloji orqanizmlərlə örtülmənin azaldılması üçün, qoruyucu kimyəvi preparatlar vasitəsilə təmizlənən dəniz suyu.

Termal desorpsiya

Neftli/yağlı tullantılardan nefti/yağı desorpsiya etmək üçün istilikdən istifadə edən qeyri-oksidləşdirici proses.

Termoklin

Suda temperatur fərqi.

Təsadüfi Hallar

Digər qaydada baş verməsi gözlənilməyən təsirlər yaratmaq potensialına malik olan hadisələr və ya qeyri-müntəzəm hallar.

Təsirə azaltma tədbirləri

Ətraf mühitə və ya sosial-iqtisadi sahəyə hər hansı mənfi təsirlərin qarşısını almaq, azaltmaq və mümkün olduqda aradan qaldırmaq üçün tətbiq olunan tədbirlər.

Təsirsiz qaz

Yanğın və ya labüd yanğın təhlükəsi zamanı gəmidə və ya platformadakı bölmələrin doldurulması üçün istifadə olunan kimyəvi cəhətdən qeyri-fəal qazlar

Təzyiqin qorunub saxlanması

Adətən, hasilat zamanı lay təzyiqinin optimal səviyyədə saxlanması prosesi – bu proses, bir qayda olaraq, hasil olunmuş flüidləri əvəz etmək üçün laylara qazın, yaxud suyun vurulması ilə təmin olunur.

Tıxaclama

Quyunu, yaxud quyunun bir hissəsini sementlə tıxaclamaq.

Toksiklik

Sınaq olunan maddənin canlı orqanizmlərə mənfi təsir göstərmə (təbii surətdə) potensialı, yaxud imkanı.

¹ Flüid – həm qazma məhlulu, həm tamamlama məhlulu (nasos-kompressor borusunun yerləşdirilməsi və quyunun qazılması zamanı quyuda mövcud olan kimyəvi qarışıq), həm də sadəcə kollektorda, laylarda olan və yaxud quyudan çıxan mayelərə də aid edilə bilər.

Toksiklik sınağı

Sınaq maddəsinin bir sıra konsentrasiyalarının təsirinə məruz qalma nəticəsində meydana çıxan toksikliyin ölçülməsi prosedurları Su mühitindəki toksiklik sınağı zamanı, təsir adətən, ya təsirə məruz qalmış orqanizmlərin miqdarına, ya da orqanizmin nümayiş etdirdiyi təsirin dərəcəsinə əsasən müəyyən edilir.

Toqquşan plitə sərhədi

İki (və ya daha çox) tektonik plitənin, yaxud litosferin bölünmüş hissələrinin bir-birinə doğru hərəkət etdiyi və toqquşduğu fəal surətdə deformasiyaya uğrayan region.

Transsərhəd təsir

İki geosiyasi bölgü sərhədi (yeni dövlət sərhədi) arasındakı hər hansı hüdudları keçən təsir.

Tufanın yaratdığı iri dalğalar

Aşağı təzyiqli meteoroloji şərtlər ilə əlaqədar dənizdə qalxma. Buna, adətən, su kütləsinin səthinə təsir göstərən güclü küləklər səbəb olur.

Tullantı poliçonu

Tullantı materiallarının basdırılmaqla kənarlaşdırıldığı yer.

Üst tikililər/ üst modullar

Qazma qurğusunun bir hissəsi – buraya üst göyertə, aralıq göyertə, aşağı göyertə və alt göyertə daxildir.

Üzmə qovuğu

Əksər sümüklü balıqların malik olduğu üzümə qabiliyyətini təmin edən orqan.

Vadi

Qısamüddətli (efemer) xarakterə malik ola bilən və yalnız güclü yağıntıdan sonra və yaxud ilin müəyyən dövrlərində axına malik olan çay vadisi.

Ventilyasiya

İşlənmiş qazların atmosfərə atılması.

Vibroələklər

Dövr etdirilən qazma məhlulundan süxur şlamlarının xaric edilməsi üçün istifadə olunan ələk/süzgəc.

Vyana Konvensiyası

Ozon təbəqəsinin qorunması ilə bağlı beynəlxalq hüquqi saziş.

Yağıntı

Atmosferdəki su buxarının kondensasiyası nəticəsində yaranır və Yer in cazibə qüvvəsinin təsiri ilə Yer səthinə düşür. Yağıntının əsas növləri bunlardır: Çirkin, yağış, sulu qar, qar və dolu.

Yanüzənlər

Zirehi olmayan yanları yastılanmış gövdəyə malik yanüzənlər dəstəsinə aid kiçik xərçəngkimilər.

Yarımdalma qazma qurğusu

Qazma platformasının altında qısa ayaqların üzərində yerləşdirilmiş pontonlara, yaxud ballast çənlərinə malik üzən dəniz qazma qurğusunun bir növü.

Yekun nəticə

Fəaliyyətin hüquqi, təbii və sosial-iqtisadi mühitlərlə qarşılıqlı əlaqəsinin nəticə etibarilə meydana çıxan təsiri (müsbət, yaxud mənfi).

Yeyilmə eroziyası

Eroziyanın forması; avtomobil yolları və dəmir yolu xətləri kimi konstruksiyaların yaxınlığında dənəvər altlıq materialın hidrodinamik qüvvələr tərəfindən kənarlaşdırılması.

Yükün gəmidən kransız götürülməsi

Dayaq bloklarının və ya digər konstruksiyaların dənizdə quraşdırılmaq üçün daşıma barji və ya digər gəmilər üzərindən sürüşdürülməsi və ya dayaq üzərinə oturulması.

Zərərli maddələr

Dənizdə Təhlükəli Yüklərin Daşınması Barədə Məcəllədə (IMDG Code) dəniz çirkləndiriciləri kimi müəyyənləşdirilmiş maddələr.

Zooplankton

Mərcanlar, meduzalar kimi canlılardan ibarət plankton – adətən, kiçik ölçüdə, əksər hallarda isə mikroskopik ölçüdə olurlar.